

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 48.


У НОВОМ САДУ 26 НОВЕМБРА 1887.

ГОД. III.

СВЕ САМ ЗНАШ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СЕОСКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

ве иде у напред. Корачаш у напред, тика по зраку лети у напред, и време иде, пролази. Чини ти се, као да је јуче било, а оно једва се памти. И не приметиш, а лише опало, окна се замрзла, а топла ти пећмамаи озебле руке; на пољу мраз, крв да смрзне. Корачаш по пртини; замрзнут снег некако чудно шкрипи. Прође дан, прође ноћ. Тако данас, тако сутра, и — ти бациш шубару у ошаклију, па накривиш сламни пешир; смиље се жути на њему, ти миришеш босиљак, а око тебе шири крила бујно пролеће. Тако то један пут, тако други пут, тако непрестано, па... некако ти се гуњ оклембеси... Успрсаваш се — аја! А оно те посуло иње по коси и бради и тек ћеш по који пут превући руком по седом брку, а око ти као кроз густу маглу гледи слике, што су ти давно на очима биле, па, да срцу муку скинеш, омакне ти се: »Некад, било је то поодавна.« Давно! А као да ти је на очима. Па сваким даном све даље и даље, док једном омркнеш, па се не пробудиш. Тако ти је то! То никог не мимође. Слави Бога, ако имаш кога, да ти славу очува. Друго и шта ћеш?

Кад опече лети звезда, па се нађем у густоме хладу, ил зими стегне мраз, а ја окрепнуо леђа пећи, ... заборавим се, шта сам и како сам. Око ми превидело, на шта гледим, а памет ми се денула за очима, па час ил гледам, што ми је срцу годило, ил што није, тек слика слику изазива. Роје се читави низови, па... некад младо срце било, пробудило успомена стари жар, ... срце се заиграло, ал снага напушта. Шта ћу, и године су!

Баш сам био као ово јако мој кићан; па-

мет ми је била за очима, па што ми је од тад и остало у памети, тешко да нису године много избрисале.

Све је у мојој кући било лепо; ако ћеш за рад, била је за углед, ... ако за добро, и тога је било, ... за поштење, ... за све. И било би, да неко зло не навали, те и кућу да растури и нас осрамоти. А да кажем, да му је клица била! Но некако, да човек посумња, е има нечега, што ти злом прети, да стрепиш, кад омркнеш, како ће ти јутро осванути. Право кажу бабе: чини су! А опет, ко може у то веровати?

Бабо ми и нана лепо се слагали. Кад је било за рад, радили су обоје с равним напоном; кад за договор, саветовали се као људи, нити је нана знала за прекор, нит он њу чуо, да се развече. Била му је и жена и друг, како и треба да је. И с нама је лепо поступао; не велим, да нас је миловао, к'о што има; али ја не запамтих, да ми је нога пропала кроз опанак, или да ми је вирно лакат кроз памуклију.

Кућа нам је била, где је ова јако а били смо сами, па сад ово, што има стаја и зграда, после смо доградили. Кућа нам се по имаћу рачунала у средње; нит је преливало, нит је ваљало много доливати. Ако и није да се брашно уплесиви или славина ужагри, а оно ни да се по комшилuku мољака.

За две куће од нас била је кућа неке удовице Савке. Говорили су, да се млада удала, па за мало остала удова; а лепа к'о уписана. Ја лепшег чељадета нисам ни до тад ни од тад видео. Тешко ти је ока одвојити од ње. А кад је близу тебе, све те од ње нека ватра сажиже, а лепо не би осетио, да у пламену

буктиш. Очи јој као трњине а заносне, кад их крене, мислиш, понесе собом и оно, са чега их диже. У струку као саливена; гискају јој рибићи под јелеком, као кад ветар пирне изнад воде, па се она лако набора. Па се све то лепо сложило, чисто дошла поносна, а не као оне наше жене, но некако по варошки. Кад је видиш, саме ти се очи упиље у њу, па да је не знам шта око тебе, не би осетио.

По стању је била пука сирота. Дође коме у кућу, те помаже, да себе хлебом нахрани. Ал ваљда због те њене лепоте зазирали су људи од ње. Ретко у чију кућу да је долазила; а од кад оста удова, залудеше људи у селу за њом. Момчадија — и боже прости, млади су; ал и људи се помамише. Жене је међу собом грде, и нема две да се састану, а да им она није у устима. Па због тога, а ваљда је и било нечег, поче о њој рђав глас, и већ се њена кућа сматрала за рђаво. А да ли је тако било, то право вам не могу казати, тек знам, говорило се.

Једног вечера седимо ми за софром. Бабо се нешто замислио, . . . све гледа на једно место, а поглед му укочен. Оно слабо је и пре говорио, ал тада к'о завезан.

Нана заилази око њега, а види се, пече ју, шта је њему.

— А би ли ти до воденице? — након запита нана.

— Ја, — рече он некако мргодно.

— И сутра ћеш? — опет нана.

— Мораћу, — каже он, па заћута.

Ћути и нана.

Бабо лагано обриса нож, тури га у цагрије, па се одупре руком о сто, те се столица наже.

— Нешто мислим о Марковој Савци . . . нисам је одавно видео, па је једва познадох. Много је лепа.

— Лепа је, — рече и нана.

— Вере ми, као вила, — каже бабо као за себе.

— Кажу, није ваљана, — тек рече као да би одговорила.

Њему падеше веће ниже, и чисто љутито рече:

— Свет је свет. Свакоме нађе траг. Ја не бих рекао; ту нема истине ни а, — и окачи ноктом о зуб.

— Говоре тако, — каже нана.

— Немају друга посла.

До скоро бабо, кад нема посла, он ти је непрестано код куће. Увек му се нађе посао

код куће, па ако ништа друго, он се завуче у собу, па би преседео, а не би отишао ни до механе. А од скоро поче да одлази до Јованчине воденице; вели, да Јованча нешто дограђује, па му је од потребе, да то разгледа, — ни посао га не може да задржи. Некад удари киша, к'о да из кабла лије, а он тамо. Читав пушкомет има од села до воденице, а он, као да му је уз кућу. Пре тамо на више ретко је и ишао, било му је спутно; а сад, као да му се село наопако окренуло. Тамо горе у селу била је те Савке кућа, па кад год оде, мора проћи поред ње.

За дуго он говораше о Јованчиној воденици и за дуго цепаше опанке одлазећи до ње.

Измакоше дани. Најђе јесен полагано, поче зима да свија гнездо. Облаци сакрили небо, као да си суро платно више главе разавио. Киша, час по час, промиче кроз сухо грање, а студен ветар подухваћа читаве сметове суха лишћа, да им у каквој јарузи место нађе. Сунце с дана у дан трне, па се нека туга наваљује на душу, нема топла зрака, да је разгреје. Чини ти се, као да ти се из груди нешто одлива, па се место тога нека туга шири, и док ти око сањиво дрема, . . . дочекаш и први прамен снега. Засипа снег у лице, у образе крв подишла, а кроз смет журно хиташ кући . . . Ту си међ својима, ако си срећан, да срећу делиш, а ако си тужан, да тугу тужиш.

Што Бог закрати, то људи раде да надокнаде. Дуге би ноћи биле, да није подрума, сува меса и друге заире. Срећне куће, где се тако зимује!

Мој бабо као да доби другу неку памет. Мора да га нешто смете. Лепо, човек поче да ти се чини, као да на очима сања. Заборави на себе, као да му је двадесет година. Нигде места да нађе у свој кући . . . Кад дође, чини се, као да је у гостима, као да му је његова кућа страна. Нит што ради, нит се слади. Буди Бог с нама! Отима се он, да се не примети, ал тим горе: то га издаје.

Нана ништа не вели, а види се, да је с дана на дан сетнија. Пре по некад уз рад запева, или, кад се око ње окушимо, по нешто нам приповеда; а од скоро као да су јој уста запушена.

По некад ја рупим из небуха у вајат, а она се подигла и замислила, па ме једва осети, да сам дошао. Све нешто крупно мисли. Једном је наћох плачну.

— Плачеш ли ти, нано?

— Не плачем, — каже она.

— Кријеш ти, — кажем ја, — ето црвене ти очи.

— Па ето, сетила сам се ба́те.

— Је л' што је умр'о?

— Јес!

— Пред онај Божић?

— Јес!

Као да није за батом, ал опет за што би друго! . . .

— Па он је умр'о одавно, — корсем ја хоћу да је тешим.

— Ако, рано, сетила сам се, . . . а волела сам га . . . Да ми је он сад, . . . — и осуше је сузе.

— Нем'о, нано . . . Он ће . . . — Па не знадох шта ће, ал ми суза допуни.

Нана убриса очи, па пође да нешто уради.

Поче она често да жали бату, па кад ми окупи́мо, она тек само: »Бата«. . . И нас то као да надвлада.

(Наставиће се.)

† СТЕВАНУ МИЛОСАВЉЕВИЋУ

СВРШЕНОМ ПРАВНИКУ.



Вар ти, Стеване, побратиме, ти?

Зар мрког ока оштра зеница,

Што сунцу јарком снагу спорила
Титрајући се блеском луцња свог —

Већ у по боја да с' уморила?

Јуначки лик зар, поносити стас,

Па српска груд, бистрине свеже ум?

И је-л то збиља или потвора,

Ил трчилажа, варалица-глас,

Што лаже свет: „гле, хоће одмора!“

Ја не знам — али све ме хвата сум

И све се бојим: није омана!

Дед, реци, ти; брз одговор нам дај . . .

Јер, што ће, болац, бабајко ти сед'

И мајке старе скамењени глед?

Зар да се туже? И зар ће моћи баш?

Кому ће рећи, шта је здраво то,

Кад пред издисај, *пред издисај њин*

Јединац син,

Ком равних мало беја овуда,

Свене им, *издане?* . . .

Ка' посред горе измеђ дуба два,

Што преко главе претурише број

Олуја страшних, тешких удара

Савијајући с' једно другому,

Телеси давни да заштите бор,

Још млађан, неук, витак, нежан, свеж:

Олуја ту ти не нахуди ништ,

Из потаје ти зар нахуди — *црв!*? . . .

Па што ће, побро, по сад *онај* цвет,

Што зраке прима' с твоје зенице?

Зар такво момче тако држи реч?

А ми?

Што ћемо, *твоји* *побрати*?

Ко ће ти овде место попунит'

У раду за род, што смо срочили?

Ја не знам, побро, такву делију,

Да таквим срцем, мисли, погледом,
Заменити те могао би сад:

Где *мушка реч*, где *отворено збор*,

Ти нигда ниси чека' наговор.

Па зар истинит да буде овај јад,

И овде, ти, да клонеш, несавлад?

Зар кужни дах и теби додија?

То нигда, нигда ја не млидија' . . .

Да, не млидијаш!

Али шта смо ми?

Што мислимо и фајде отуд ком?

Војеват', брале, коли може то

Са душманином, ка' што ти је смрт?

Та заман смишљаш мишљу *самртном*

Да смрцу згодом подухватиш зло:

Кад борба суне, живот *варат'* мож',

И често само тако с победом

Изађе мучно из те ломљаве —

Па опет смрти погоди га нож

И опет смрти последња је реч.

У вечност струје веци времена:

Живота безброј, а смрт ледена

Од памтивека на *једну* сведена,

Па она једна немилосни бој

Са *сви*ма бије, и увек то је крај:

Пронађе, смрви прот' ње умишљај —

Ту невин многи пада, побро мој,

Па тако и ти: то је усуд твој;

Ал нек ти барем онде спреми рај . . .

Ој, лепи нади, снови варљиви,

Коликоли вас креће живот млад!

Ал живот креће, почне, то је све —

Тек мален део нађе овапут,

Већина жудни самрти је плен,

Уздарје то јој с млади животи,

Што прати творце на вечити пут . . .

Е такав живот, над нам, диван сан
Утуче злоћа у несретни дан.

Еј, кобни дане, слико страхотна,
Понизни робе лоше госпође!
Запитај ропски господарку ту:
На кога смишља сад крвнички лов?
У Будимешти 12. (24.) нов. 1887.

Зар младих пада најбољи је ков,
Да с њима игру пусту замеће?
Не одби, коби,
То бар одроби
За 'вако веље наше несреће!
Довикни смело ма и на сав мах —
Јер ми смо свикли и на јачи страх! . . .

Лаза Секулић.

НА СМРТ.

ЦРТА ИЗ СРПСКО-БУГАРСКОГ РАТА.
НАПИСАО ВЕЉО М. МИЉКОВИЋ.

(Наставак.)

III.

Биров је сеоски већ јавио свој момчадији I. позива, да имају сутра зором са свом спремом доћи под срески конак.

Мрак је.

Звездике сјајне још се не виде, месец се крије
иза облачина, све је суморно . . .

— Шта ће бити? Где ли ће се? Ја да неће бригаир да нас смотрује? Ја што сад баш да нас зову? . . .

Тако се шалутало по селу, а забринуте су мајке спремале синове своје. Синови троме, у неизвесности . . . јетки. Очеви само гледе па врте главом; удаваче уздишу . . .

Спрема се и Ранко, та и он је први позив. Спрема се, а брк му се смеши; кâ мило га је, што ће у ту неизвесност, а бог зна зашто . . .

На оној коси, близу качаре, опет се састали Радоје и Смиља. Радоје тужан, невесео, а Смиљине красне очи роне сузе.

— Е, па што ћеш му, кад се мора!

— Оно јест . . . али — и сузе је прекидоше, она полегну главом на Радојеве груди, а те груди уздрхташе.

Тешко му било; да не бијаде мушко, би онај час просузио и он, по кâ стид га уздржа.

— Па, оно, бог зна, што ли нас и зову среском; ваљада ће бити каква заповест, па ћемо се врати на мах.

Тако је Радоје тешио своју Смиљу, а ни сâм није веровао у те речи. Срце му је нешто хладно, а груди га све тиште . . .

— Рекох ти, Радо, да споменух нани, па она рече, да си ваљан момак, да те и она бегенише, те ће наговорити и баба да се измире, те ето среће... ама само да не би овога сад . . .

— А ја! Куд баш ово да се деси! А мој ћако, кâ и он нема ништа против; ја му навестих, пошто се спремим за војску, а он само глади брк и

кâ смешка се! У добри час, наши ће се измирит', па ето ти!

— Ама, ако се не врнеш брзо? Ако одете где далеко? На Турчина?!

— Еј, овај се, бога ти, Смиљо моја! Умирио се Турчин, не може ни он да се непрестано бије! Нећемо ми никуд. Него, реци ми, очију ти, хоћеш ли ти мене вако волети, докле се не састанемо опет, па ма куд ишао и ма што од мене било?

Смиљи грунуше сузе на очи.

— Ене! А што ме питаш, бога ти? — једва протена.

— Па знаш, кâ лакше ми је одма' кад то знам; деде, реци ми, среће ти, Смиљо моја!

— Заклињем ти се увек вала, очију ми и среће ми моје!

— Их, Смиљо, баш ћу за срећна пута да те пољубим . . .

Смиља окрете главу, а Раде јој приђе, десном руком обави јој струк, а левом јој врати лепу главу према својој и пољуби је.

— Ала си, Раде! . . .

Ох, шта су њих двоје осећали тада, то се никад описати не да, јер то је тајна, коју бог не повери ни најбожанственијим песницима светским! То се само може осетити! Та осећај је све! . . .

— Па сад да се растанемо! Ајде Смиљо! Буди храбра, и док годе ја уживим, ти си моја, и молим те, да то никад не заборавиш!

— Никад! Никад! . . .

Још један узајамни пољуб, и оно месташце оста пусто, а иза качаре се помоли рашчупана глава са два светла ока као у мачке. Страховито прећаше песницом, а очима као муњом шибаше Радоја и Смиљу, који се све више и више губили у мраку на разне стране.

— И у часу смрти, ја ћу ти се осветити! Ранко држи реч! И вала, ако је прекршим, убио ме бог!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

И Ранка нешта. Шкрипао је зубима, срце му је тукло, али страх га задржа, да не јурне на Смиљу и Радоја, те је тако морао бити сведок њихове љубави!

* * *

Први позив среза Н. скупио се пред среском кућом. Силян је то свет, а нико не зна, рашта је ту. Видиш цвет Гужанџа, видиш једра лица, врти стас, бистро око и весело срце, али тек не видиш онај урођени несташлук, ону живахност, ону веселост!

Сасвим природно!

Срески начелник прочитао је групама наређење војне власти, где се сваки имаде спремити за три дана у месту, да може одговорити свакој потреби војничкој.

Хм... хм... Већ су мирисали, да се нешто важно кува, али нико не знађаше, шта и како?

— Вала, мајку му, не бојим се Турчина, ама се бојим, знаш, овога, што не знам ни где ћу ни шта ћу! — говоре сељаци.

— Иди, бре! Па шта ћеш, лудо! На пример, го-сподин бригада хоће да зна, где смо, шта смо, и имамо ли хране, кад дође до густа, одговара други.

„Дој јагње бело пребело,

Поведи коло весело...“ — певају опет неки.

Др... Др... Др... Дром, дром, дром, задр-муса добом.

— Наредба! Сутра у 3 сата зором креће се наша бригада Нишу.

Узбурка се све.

— Ада што Нишу, по богу брата? Па где ти је Ниш?

— У Ниш, ја... е, бог и душа, биће ђавољих ствари!

— Е па, оно знаш, шта нам Бог да!...

— Ја знам, зашто и како; но знаш, имам све предње зубе, па могу и да ћутим, — хвали се с љо неки, који хтеде да се покаже мудар.

— Вала није ме жао, ако ћемо на Турчина; па кад се врнемо, много ће боље бити, ко што мој бабо вели — улети у реч Радоје; — Но јест ово мало мучно, што не знамо, где ћемо па коју ли страну!

И Ранко је ту. У његовој се души колебају мисли, као оно небом кад се ускомешају облаци са грмљавом и муњом.

— Ја радим за инат; Смиљу баш не волим тако, да бих могао очајати ради ње, но њено имање волео бих имат. Па онда, ка шта вали мени?! Вала, кад неће моја бити, баш ни Радо неће брка омастити! О, гад један!... Но, хвала богу, ево где се крећемо већ, а како ми ћато рече, идемо на Турчина; пушка бије, она кад-кад и промаши, но ја се уздам, да моја неће промашити; та у једној смо чети!...

Тако је Ранко кројио планове своје, тако их је у души тајио, тако је мислио да уништи свога друга, пријатеља, брата, Србина!...

Проклето такво срце!...

Разиђоше се, који по мејанама, који познаницима својим, те су тамо прегледали ранце своје, гледали, е су све понели; увоштена платна, па шарпије и остало, што треба у времену рата.

У четири сахата из јутра кренуше се пут Лапова, већ под војном командом, те ће се ту сместити у вагоне па железницом у Ниш.

Мал те их није цела варош К. испратила готово чак до „Илијине воде“... (Наставиће се.)

ПОКАЈЕВИЦА.

(ЂУЛАЈИ.)



ек се јарко сунце помаљати наче
А Покајевица већ будна и плаче...
Трубље трубе, свету на пољу ни броја,
Батори Стевана чекају из боја.

Шта слуша? Куд гледи са прозора жена?
Звекет од окова... па два сина њена.
И толико само узвикнула матери:
„Батори, Батори! Бог нека ти плати!“

И синови ћуте, и у мајку гледе:
Правог чела, смело, нису слике бледе.
Ни суза, ни бола, нит се туже богу —
Да се пратиоци сладити не могу.

„Децо моја, децо! Куд вас душман прати?“
Тако виче скоро опесвесла матери.
„Он победи, ал је част на нашој страни...
Но ево ће да вас згуби и сарани!“

На један пут скочи, умота се велом —
Дивно личи црно њеном лицу белом;
За тим збаци гривне, прстење, ђердане,
Само су јој сјале очи уплакване.

И оде... И паде пред кнеза да проба:
Да измоли милост за два она роба.
„Молим те!“... И даље једва нађе речи:
„Гле, која те мрзи, сад пред тобом — клечи.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кнез Батори гледи, груд му пуна беса,
Не дира га јаук, плач га не потреса.
Још уста и дрекну, осу се на жену —
А седи на месту светлу, узвишену!...

„Ето, бог пресуди, како беше право:
Бунтовнике сатр, ми остасмо здраво;
Бекешу се сакри као мама нека,
Твоју децу палош, тебе љага чека.“

„Мене љага... Нека! И Бекеша куни:
Ја те мрзим, он би да те обескруни.
Но деца су хтела независност роду,
За то деца милост! Подај им слободу!“

Но Батори скочи: „Милост лупежима!?
Ено милост! гледни шта на двору има!“
Мајка глену па се трже од — вешала
И од мртвих тела, што их угледала.

„Издајство је вајна сикуљска слобода,
Но попамтиће ме злоће тога рода.
Нисам лутка, да бих за сиграчку био,
Кнезом ме је земља и бог поставио!“

„Бог нека ти суди! Ердељ нека плане!
— Викну мајка бришућ' очи уплакане.
И уста и — пође, да освету спрема,
Што је залуд клекла, кад кнез срца нема.“

„Стој!“ викну Батори, па гласом пресече...
Је-л' милост? И мајка ено опет клече.
— „Једном нек је милост, ал не и другоме:
Избери, који је ближи срцу твоме!“

„Милост без милости!... Бол је био бољи;
Ниси отац, кнеже! не знаш мере бољи.“
И Покајевица к'о да сиђе с ума
Ка тавници црној отрчала у ма'.

„Јово, Петре... децо, још сте оба жива!
Кога волим?... Ево бог милост излива.
Кога волим већма, ког ћу њему дати?“
Оба сина плачу: Мати, мила мати!

И престаше речи, само плач се чује,
Но где тужне свите... И свештеник ту је.
Светли већ и палош, већ је крајње доба,
Целат већ дозивље, да му воде роба.

Сад уздахну Петар: Ја сам млађи, брате,
Ја хоћу, ја треба да погинем за те.
И даље је хтео... но даље не рече,
Јер старији брат га с узвиком пресече:

Ти не смеш умрети! Ти имадеш драгу,
Ти треба да живиш у срећи, у благу —
Ја сам тако ост'о к'о чокот без рода:
Моја драга умре — сикуљска слобода.

Па умримо оба!... Ту се загрлише,
Паше на груд мајци и не зборе више.
Само мајка јеца и спомиње бога,
У бунилу шапћућ: кога волим, кога?

И плач је већ стао, тамница је нема.
Поп молитву шауће и грешника спрема.
Већ и палош сева, већ је крајње доба,
Целат већ дозивље, да му воде роба.

„Једног само имам, једног, горки јаде!“
Врисну мајка — сад још, п' онда мртва паде.
Петар је прихвати; ту се задржао,
А дотле је целат с братом умакао.

Где је брат мој Јова? казуј тужна свито!
Свита плаче, ћути, брат је залуд пит'о.
Ал се чују с поља речи изломљене:
Сарани нас, брате, и мајку и мене!

Благоје Бранчић.

БУРА У ЗАВЕТРИНИ.

НОВЕЛА ИЗ СЛОВАЧКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО СВЕТОЗАР ХУРБАН ВАЛАНСКИ.

(Свршетак.)

VII.



у кући Ореховљанској немир.

Стари не зна, где му је глава, од како
је Мара рекла, да жива не ће натраг у двор.

Аврел слао и слао слуге к Бохунци. Најпослед
оде и сам. Сладак му је и црни хлебач, па говори
и словачки — све милина! Бохунка га дочекао с
тихим сарказмом. Лепо се с њим разговарао, али
— као домаћин. Мара увек умакне, кад Аврел дође.

Госпођа Ореховљанска хоће да изађе из коже.
Шта је само стало, док се приволела, да прими под-
својче у своју кућу! И где, сад она сама бежи од
среће, презире тако господску кућу! Плеле се и
сплетке по околини о умноженој „баронској поро-
дици“. Па по врх свега тога она тачка у опоручи!
Каже се тамо: Ако једна или друга страна не испу-
ни, што се од ње захтева сво имање пада боници.
Драгутин корача по прекладу као ван себе.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Њена му седи код прозора, па се нервозно смеје. Горка ли смеха!

— Ко би то и помислио од просте сељакуше! Не ће и не ће да се врати, гуска паорска! Оде сва наша нада! Заступник бонице гледа на нас као гладан вук!

— Не знам, да се није већ и дигао против нас!

— Зар ниси ти господар над селом? Зар не можеш силом ти натерати девојчурку ту, да испуни вољу покојникову? . . . Ах, па да ми пандури с пушкама газе по двору!

— А стари Бохунка? Није више наш поданик. Прошла су она времена, Лујзо.

— Прошла! И ми ћемо за њима! Паорија диже главу и даје синове своје у школу, да нам хлебца отимају. Пропасть света! Но, а таке луде, као што је твој брат, још потпаљују борбу, па у опанак бацају имаће, које пристаде нама и нашој деци!

Драгутин да полуди! Страшно банкротство висе над главом. Што нису прождрле обесне ђуди, то су развукли Чивути.

— Само нам још једна нада остаје, Лујзо!

— Која?

— Аврел мора узети Мару за жену!

Глас му је био тамап, али одлучан. Мисао та врзе му се већ давно у глави, али се бојао, да је каже жени.

Лујза се стресе као врба, кад удари у њу сикира. Њен син и паоркиња! Каква грозна mesalliance? Бризну у плач. Везени рубац са седмоврхом крупном поче се влажити горким сузама јадне матере, која је Аврела највећма миловала.

Ореховљански, велик непријатељ сузама, стао на сред преклада, испео груди, па викну:

— А хоћеш ли, да те Ициг Пејселес на поље избаци? То ће бити noble и достојно нас, кад се по овим дворанама пође шепурити чивутска патка у масној сукњи!

И то је, да како, грозно за Лујзу! Чивутин или паор! То јест, зближење оном народу, у ком су поникли, — паору; или господство чивутске расе на дедовини! Отргну ли се од народа за навек, паиће као слуга тамо, где су до јако господарили! Да нестане старих имена, а на њихно место да се шире којекакви . . . штајни, . . . бауми, . . . тали! Друкче бити не може!

Дај Аврела у савет! Родитељи су ту очекивали најјачи отпор, где га нису нашли, — код сина. Ал он им каже, да га сеоска лепотица одбила.

Лујзи не би већ право, и што јој се син тако лако приволео. Али је гром тек порази, кад чу, да Мара одбија тако сјајну прилику.

— А јеси ли јој рекао, да ће остати опет гола сирота, ако не испуни тестаменат?

— И старцу и девојци сам све то по танко казао. Матори врач се прави пророком, сеоским Дио-геном: „Уклоните ми се, господине, са сунца!“ То су његове речи. Он је задовољан с легатом, што му га је стриц написао у опоручи. А што му је слао у помоћ, слагао је у штедионицу. Па вели, доста ће му бити, да с тим уда своју кћер.

— Није могуће, није! . . .

Иде рок, када ће се пресудити, чије је имаће. Цела се кућа Ореховљанска љуља као брод на бури. Показао се још један једини пристан. Ако у њ не уплови Аврел, брод се мора распасти.

Беше ведро, мрачна зима.

Матија Мраз се опоравио, дошао к себи. Чело му синило. А рад у школи добро му чини души. Но што се боље снажи тело, то му тамније сенке падају на душу.

Ко се дави, и за сламку се хвата.

У својој невољи обрати се Ореховљански к Мразу. Зло га поништило.

— Ви сте паметан човек. Вас слушају у селу. Молим вас, помозите нам. Знате, имам деце. Синови ће наћи хлеба у свету; али кћер имам, . . . имам кћер! Шта да буде од Јерме?

Задрхтало срце учитељу у грудима. Као да га нешто приближи овоме створу, кад разабра, у каквој је невољи Драгутин. Невоља зближава људе, а најстрашнији облик слабости и беде: смрт изравњава их.

— Молим вас, наговорите старога Бохунку, поучите његову кћер. Она ће нам бити анђео среће, она ће нам донети у кућу, што нам је ускратила воља брата нашег. Зар то није право и наравно? Иначе оде имаће Пештанској боници. Заборавили смо на свој положај у свету, на род. Отресли смо са себе понос, који је наш урођени грех. Заборавио сам на домољубље, на своје домородне осећаје. Па зар све те жртве да пропадну?

Мата Мраз оборио главу на груди, па мисли и дуго мисли. Из дубине његове праве душе грмило је: „Не! Ви охولة издајнице, мучите народ, понижавате га, мрзите и његову реч!“ Свеколико огромно стрпљење словачког народа изађе у пластичној слици пред његову душу.

Врата се другог преклада отворише. Кроз њих провири лик Јермин. Није је довукла амо радозналост. Видила је, да је учитељ дошао к њену оцу. Срце се у њој силно затресло. Тајна нека моћ, неки страх је принуди, да уђе унутра. Последње речи је зауставише на вратима.

Учитељ устао са столице, па се усправио. Око му гори живом ватром. Жарка машта младости његове оживи у стиснутим му грудима, млађахна живахност му разигра крв.

— Велико ваше поверење, милостиви господине, ласка ми. Хвала вам на вашој доброту. Чини ми се ваше су прилике веома црне. Но то није моје дело. Ви сте нашли за добро, да ме зовете у помоћ у својој несрећи, да вас измирим с Бохунком. На то вам ја могу само једно одговорити: Не могу шта!

— Ви не можете? Не ћете? — зграну се Драгутин, па прекрсти руке.

— Па ја не владам ни чијом особом. Ја немам власти над њиховим срцем или вољом. Па и да стоји до мене, да вам дам Марију, не бих то урадио.

Глас Мразов беше пун, јак.

Ореховљански седе у наслоњачу, па избечи своје плаве очи у беднога учитеља, који на једаред поче да расте пред њим тако, да се његова милост показа голом маленкошћу.

— Брак је велика, света установа. Он не сме служити сплеткама и материјалним користима, — настави Мраз. — Али и без тога, како можете замислити, да би брак нашега сина и Маре био сретан? Ту нема ни труни сличности. Она је изабрала себи младожењу. Познајете га, Јана Ољшу. Отац јој је пристао. И добро су урадили. Она је мирним срцем презрела благо, јер је у ње душа чиста и непокварена, озбиљна наклоност. Видите, како вас је осрамотила проста словачка цура!... Имам још да вам кажем неколико речи, господине, што ми одавна леже на срцу. Каква осећаја имате ви за народ, из кога хоћете да узмете кћер за свога сина? Сећате ли се оне ужасне пале с магарцем и словачким дететом? Зар сте заборавили оне страшне подсмехе, који су десет година грмили међу овим зидовима, где се ваши дедови словачки Богу молили? Грозну лекцију дао вам је ваш брат, који вас је познавао, а који је потајно али верно љубио свој словачки народ. О Боже, како је трагичан наук! Него касно је дошао. Међу вама и нама силан је понор. Ви и ваши сваки дан га још дубље роните. Међу нама је толика разлика, колика је између љубави и зависти, између милосрђа и суровости. Како можете икога од нас и да зовете у помоћ? И најпосле Марија да буде жртва ваших рачуна! Па не само она, него и ваш син? После кратког заноса дошла би грозна збиља. И да дође међу вас, сваким кораком својим подсећала би свог мужа на свој род и своје порекло... Аха, немило вам, и да вам спомене ко њено порекло! Цео ваш живот је притајивање свог порекла, па сад да уведете у своју кућу ону, која би вас само на то подсећала? Не, ви то не мислите озбиљно. С друге стране не би ни њој било то по вољи. Оставите птицу на слободи. Само би поломила перје о гвоздене шипке нашега сјајнога кавеза!

Драгутин Ореховљански слуша и слуша. Мраз и ућутао, а он још слуша.

— Губитка мора бити те мора, — опет ће Мраз. — Ко ће само имати више снаге: стари црквењак са ћерком или ви са својим сином?

Драгутин устаде, па не рече ни речи, већ оде у други преклад. Ваљда се у старом одроду пробудила савест? Не верујем. Ко се толико одрађао од свог народа, тај се не поврати.

Учитељ поерну. Препео се самог себе. Спопаде га нека туга.

Нервозан, гласан се плач зачу у вратима.

Учитељ се осврну.

Пред њим стоји Јерма у сузама. Очи јој се блистају, као кад на горски кристал падне росна кап.

— Драги мој! Драги мој! — заплака се девојче и спусти своје руке њему на плећа.

Тако из близине загледа му се у очи. Дихање њено допираше му на образе. А руке јој клопула целим својим теретом на његовим плећима.

Страст, смртно удивљење овлада у срцу доброга Матије. Осећање му се поче мењати као боје на мехурићима. Удивљење га ослаби, истинитости нестале. Мраз стиште девојку у свој загрљај, и притиште јој пољубац на оне румене, млађане, јагодне усне.

— Боже мој! Боже мој! — уздахну Мата и отиште девојку из загрљаја. — Ја сам нико, нико!

— Ви сте племенит човек, драги мој!... Шта вас мучи? — пита Јерма Мраза.

А Мраз покрио рукама лице, па се пустио у наслоњачу, у којој је мало час домаћин слушао његове — речи. Речи... Речи... Ах, да види дело! Каква разлика! Ти си, Мато, слаба кукавица! Зар си претрпио своју муку, зар си оздравио?

— Смејте се, Јерма! Опет се смејте! Ох, оно беше користан смех! Шта урадих? Оппростите, извините ме!

— Шта да вам опростим? Ја сам вама дошла. Примите ме, не одбијајте ме! Не смех, већ плач, сладак, сретан плач доликује мени. Погледајте ми у очи. Не видите ли истиниту љубав?

— Шта имаш од љубави, Јерма? Љубав ће да нам само упали памет и срце, а оставиће вечни бол. Рецимо, да смо сањали красан, жалостан сан. Дошло јутро, и сан одлетио и сео поред свога брата, анђела смрти. Ми смо без кривице дошли у ову пронаст. Трпимо своју срећу!

Учитељ се спремио, па пође.

Јерма стала као прикована за земљу. Бледоћа јој пала по образима. Сећа се оних речи учитељевих, што су јој оца упропастили. Пође испоређивати те речи с оним, што се овај час збило. Разум јој узе радити електричном брзином. Срце дрхће у страху

оде уверења, да јој се Мраз не ће више никад овако приближити. Изађе јој пред очи цео његов мушки карактер у свој својој тврдоћи. Познала је његову бескрајну љубав за словачки свој народ, — ова руши њену срећу.

— Зар моје срце не може, мислите ви, кучати тако за мој род као ваше? — проговори Јерма озбиљно гласом из дубљине својих девојачких груди.

Мраз се размислио још на вратима, да се више осврнути не ће. Стискао зубе и песницу, па пође нагло, без опроштаја. Питање девојчино свеза му ноге.

„Не ћу да се враћам“, вели у себи, па хоће даље. „Ах, за ту милу последњу реч бар једаред да погледам анђела!“

И осврну се.

Како дивна, како детињаста стоји пред њим! Има тренутака, да нам се силна воља наша распрска као стакло.

* * *

Пада кућа Ореховљанска, пуца са свију страна, као да је на песку озидана. Пала вера, која је била била порасла, док се веровало у наследство. Менице падају као крупа, па пробијају кров на кући.

Уза све то загрмио из Пеште глас: Млађи син Драгутинов, Пишта, пропеверио благајну ђачке задруге за помагање, а срамота му турила у руке револвер. Нашли га у градској шумици с размрканом главом.

Лујза пала у несвест. Кад помоћу лекаревом дође к себи, врисну од јада. И гле чуда, *словачки* спомену бога! У самртним боловима престаје мајмунство, ма да си га целог живота чинио.

Аврел је писао о брату, али сухо и кратко. У кога је усахнула љубав за народ, тај је истребио у срцу и њену сестру, љубав за род.

Лекар се забавио око бедне матере.

Дошла Јерма, па клекала матери чело ногу.

— Господине лекару, похитајте, молим вас и учитељу. Он је на умору!

Даље није могла.

Мати и кћи се загрлише. Први пут ердачно!

Оде лекар учитељу.

Мраз лежи на дивану покривен бундом. Прси му се грчевито дижу.

Стари му Бохунка стоји чело главе жалостан, тужан.

Мара дочека лекара:

— За Бога! Помоћ, господине! Он умире!

Друго што није могао потврдити ни лекар.

За неки тренутак престадоше грчеви у прсима. Мраз се осети лакши.

— Маро, — вели Мари, — оди ближе.

Мара се наже над њим.

Он јој прошапута:

— Моли госпођицу Јерму, да не жали за мном. Бог нам је помогао, да одгоненемо тешку загопетку. Пољуби јој руку место мене.

Мара врисну у плач.

— Тихо, — попрети јој лекар, — болеснику треба мира.

— Буди сретна, Маро, са својим Јаном. Ти си јача била него ја . . . С богом!

Мара није разумела речи свога учитеља.

Наста кратка агонија.

Бохунска прекрети мртвацу руке и затвори му очи.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

А није ли се у познијим нашим летописима из XVII. и XVIII. века сачувало више што о боју Косовском, него ли је оно, што је о том поменуо Константин философ, родом Бугарин, и што се налази у Пећском (Студеничком) и Цетињском летопису?

На питање то већ је г. Јагић у историји наше старе књижевности на страни 194. одговорио овако: „Не би право било, када бисмо мислили, да ни у једном новијем летопису неима о старијој доби (до краја XIV. века) опширнијих вести, него ли је оно, што се налази у летописима старијима. Више пути сачуваше управо млађи летописи о гдекојем догађају старијега времена веома знаменитих вести, којих бисмо бадава тражили у старијима, истом догађају по времену пуно ближим изворима: то нам је до-

каз, да су некоји иначе ипосе младим летописима за старије векове српске прошлости црили своје вести из извора, ваљда овет летописца, којим данас ни трага ни гласа. Тако спада по коначној редакцији међу најмлађе плодове старосрпске књижевности летопис *Троношки* (штампан је у V. књ. Гласника). Год. 1791. преписа га у ман. Троноши некакав јеромонах Јосиф. Оригинал тога преписа би такођер у XVIII. веку писан, јер писац помиње некоје згоде свога времена, које се догодише у половици XVIII. века. Али кад се помније гледа, није тешко разабрати, да је тај летопис у XVIII. веку само од некога прерађен и попуњен, а старија његова редакција донираше само до прве половице XVI. века, нарочито до 1526. Хилфердинг нађе још у два ру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кописа текст управо такова летописа у Пећи и у Дечанима: и његов је један текст истом из XVIII. века, а други нешто старији (ср. Хилф. Босна, 264.). *Тај Трношки или по Хилфердинговој редакцији Пећски летопис приповеда неке ствари (н. пр. о Косовској битци) толи лепо и опширно, да их онако разложито приповеданих нема ни у којем старијем летопису.* Одакле њему толика врлина? *Писцу бијашу за цело при руци такви старији извори, о којима ми данас ништа не знамо.*"

Хилфердинг је у путопису свом „Боснија“ и т. д. на поменутој страни само поменуо рукописе летописа илити управо родослова српског, о којем је реч, али је подробније те рукописе описао и изрекао о том родослову суд свој уопште у II. свесци Писама о историји Срба и Бугара на стр. 50. у поти 2. (в. Летопис, књ. 99. стр. 62.), где каже: „Српски летопис под насловом „Родословіе Сербское“ свршава се 1521. годином, но његов основни текст, сачињен очевидно у XVI. веку, дошао је до нас у редакцији XVIII. века са разним допуњцима и рефлексјама преписивача, као што се чини (како кажется) калуђера Пећскога, довољно начитаног. Не сматрајући на погрешке и касније уметке, *садржи тај летопис у себи много важних вести, које не подлеже сумњи и које се не налазе у другим српским сиоменицима, који до нас дођоше.*“

Из другога, а не онога Пећског рукописа, који је Хилфердинг у Пећи видио, исписао је наш М. С. Милојевић: 1. „Родословіе цареи сръбскихъ илити Илирическихъ“; 2. Кратак извод из кронике грофа Ђурђа Бранковића и 3. Сказаније о српским архијепископима и патријарсима до Василија Бркића, и назвавши први састав „Летопис“, други „Имена“, трећи „Црквена историја“, издао је све то под насловом „Обшти Лист“ у XXXV. књизи Гласника. Рукопис, из кога је Милојевић те ствари исписао, описао је тамо потанко и саопштио је запис, који се на предњој корици изнутра налази. Запис тај (стр. 2.) гласи: „Сію кнѣгу зовомзю **Общи Листъ** сїи естъ **Синодик**, **поковстроєный хартією** и **всєчлѣом оправомъ**, **ишоже зрит се, приложи сконсткєнныи ктиторъ** и **пакрѣмитель скатїє великїє церккѣ архїєпископє некскѣе** и **патрїаршїє сръбскїє зовомъє Пећи Господнїи протопопъ церккѣ карловакїє курь Живан Черногордцъ**, **тоиже скатїи великїи церккїи Некскон поради вѣписанїю вѣ ню христилюбникѣхъ ктиторѣвѣхъ**, а **за егѣ кнѣжныи поменъ приложи се и посла се лѣта господня 1727. мєсєца Марта 12. Писано у Карловци рѣкою протосингєдл пєска же Висарїона Павловића.**“ Из записа тога јасно се види, ко је, какву је књигу, на коју цел и када је послао Пећској патријаршији, а наиме да је протопоп Кар-

ловачки Живан Черногорац (од 1713. до 1750. био је протопоп у Карловцима, и бавио се радо с узвизавањем књига и записника за цркве и манастире, коме намеран сам, само док доспем, подићи мали споменик) г. 1727. приложио књигу или записник, који је он сам у тврде корице увезао и оправно, да служи Пећској обители за уписивање ктитора и приложника њених. Такве књиге или записнике звали су стари калуђери наши „обшти лист“ илити синодик, а најобичније *иоменик*. Књигу ту *створио* је дакле поменути протопоп Карловачки и послао је г. 1727. као свој прилог у Пећ, и сабор братски примивши тај прилог, ту *неисписану књигу*, намењену за уписивање ктитора, наредио је, да чредни свештеник не пропусти с осталима ктиторима поменути и протојереја Живана и приреши: Богъ да проститъ егѣ. Докле је књига та служила тој својој цели, не зна се, но доцније се нашао неко, који је на празне листове те књиге, на којима је (ако не баш на свима, а оно на гдекојима од тих празних листова) на врху стојало написано „имена“, преписао поменути родослов, и кратак извод из кронике Бранковићеве, и назначење српских архијепископа и патријараха. И после тога уписивало се и записивало се којешта у тај „обшти лист“ и прашина је попала ту књигу и први су већ појели „телећу кожу, којом су дрвене корице књиге те оптегнуте биле“, кад након много, много година а у сретни дан и час дође у Пећ М. С. Милојевић и срећом праћен на путу по „правој Србији“ би и у Пећи срећан, те наиђе на ту књигу, на тај фолијант у Пећској књијници и у том фолијанту, који је назван „обшти лист“, на оно родословије цареј сръбских илити илирических и онај други краћи састав, у којем се помиње: *лист* 203. и 560. и 790. и чак *лист* 1011. Прочувши помњиво оба та, па и трећи онај спис о српским архијепископима, „замисли се“ наш „умни геније, замисли се баш дубоко“ — и он је био на чисто. „Књигу ту — зовомзю *обшти лист*, — то су речи открочења тога умног генија србијанског — књигу ту тако рећи *створио је још патријарх Максим после миропомазана дєсиѣта Ђурђа II.* и одмах после тога почео је исти патријарх у њој писати; даље је у њој писао Арсеније III. Црнојевић и после патријарх Арсеније IV. Шакабента прозвани“ и још нека не тако знатна лица.

Што се првог и главног списа — поменутог родослова илити „летописа“ — тиче, то г. Милојевић мисли, да „до Лазара он нема тако велике важности; али за део његов од Лазара па овамо нама ближе остаје том родослову свакојако неоценима важност и скоро једина у неким извесним деловима и местима. И све то Арсеније (III.) није измислио,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

није тако рећи исисао из својих претију: *но је у кратко извео из разних летописа или тако званих „обшних листѣи“ преписао и представио у изводу свом народу.*“ И сад човек, кад то прочита, да се од чуда не прекрети! За књигу, коју је оправно, то јест неколико књига дебеле жућкастобеле артије купио и ту громаду артије у тврде корице оптегнуте телећом кожом повезао протопоп Карловачки Живан Черногорац, коју је дакле исти протопоп створио и г. 1727. послао у Пећ, да служи као „обшти лист“ или поменик за уписивање имена ктитора и приложника — за ту и такву књигу рећи, да ју је тако рећи створио патријарх српски Максим (1663.—1681.) и да је у тој и такој књизи писао и тај патријарх и његов прејамник Арсеније III. (1681.—1706.), тако што рећи и написати може само слеп код очију или сулудаст човек!

Још вели исти Милојевић, „да на задњој корици те књиге такођер изнутра пише ово: „1703. јулија 26. представи се блаженіе памети *митрополитъ Бельградскій Морсеи Петровичъ*, его же Богъ да упокоитъ“ и т. д. Испод тога, а истом руком, само латинским писменима, стоји записано ово: „писахъ азъ Arsenie Patriar Pechcii Рукоју Sectemvria 7. Vieni“. Рађа се питање: који је то Арсеније патријарх? И на ово се питање врло лако и брзо може одговорити: *трећи*. Зна се, да се поменути у том запису митрополит Биоградски Мојсије Петровић преставио 27. Јулија 1730. (в. Гласник XXIII. 252.), па како је могао дан, месец и годину његовог престављења записати патријарх Арсеније III., који је умрѣо 1706. год.! На ону на страни 8. исписану глупост: „да тако звани „обшти лист“ дела нису ништа друго до: *државне и народне историје, које су чуване у време краљева и царева у царским архивима, а од проиаста у патријаршији и царским манастирима, и да су те историје биле огромне и од великог значаја у старој нашој држави, као што се јасно види отуда, што се и у сваком па и најнезначнијем делу помињу чак 1011. листови тих народних и државних историја, о којима до данас ништа не знадосмо*, нећу се ни кретити од чуда нити ћу приметити друго, но само то, да се помињање *листова* у изводу из Бранковићеве кронике односи на листове саме те кронике рукописне, коју је извађач, правећи извод из ње, пред собом имао. Сиромаш Милојевић није да богме знао, да је онај спис, у којем се помиње лист 203. па 509. и чак 1011., извод из те кронике, па га силна жеља или машта о славној прошлости српској навела, да помисли на огромне државне и *народне историје* у царским архивама; и даље да мисли, да је из тих историја патријарх Арсеније III. узимао грађу за онај „Родослов цареи србских илити илирических.“

Печатани у Гласнику (XXXV. књ.) родослов исписан је дакле, дакако јако погрешно, из „Обштер листа“ илити поменика Пећског, на којег празним листовима неко га је био преписао, и то после 1758. год.

Но ко и кад је саставио тај родослов српске господе, од кога се преписи нашли у Пећи, Дечанима и Трноши?

Из 14., 15. и 16. главе у животу деспота Стефана од Константина философа поникли су родослови или друкчије: те три главе у житију списаном г. 1430/31. *костур су и основа* нашим родословима или историјографији нашој средовечној у родословном облику.

Такви су родослови: 1. онај, који је Стојан Новаковић издао у „Starine“ књ. IX. 71.—77.; 2. родослов, који је патријарх Пајсије уврстио у живот цара Уроша и који је штампан у 150. књизи Летописа, стр. 77.—82. Из родослова сличнога том Пајсијевом родослову има одломака у компилацији познатој под именом „Бранковићев летопис илити кроника“ (Архив III. 7. и даље) и у Археологији Срба од Доситија, патријарха Јерусалимског (в. у поменутом 150. Летопису стр. 56.—61.) и 3. родослов, који је П. Ј. Шафарик у „Србски писмени споменици“ стр. 55.—64. издао. Овај последњи хтео је управо да буде „Исторіа въ кратѣ српске господе“, али је остао само родослов те господе. Поменути под 1. родослов иде као и основа му до првог деспота српског, а овај под 3. иде до последњих Деспотовића, то јест док је било какве такве господе српске, а то је до почетка XVI. века. Покојни П. Ј. Шафарик мислио је, да је последњи (Карловачки) родослов саставио наш св. владика Максим, но за ту мисао нема никаквог основа. Ја бих рекао, да је исти родослов написао калуђер, који је прошао и познавао српске земље и који је доста начитан био, и то у првој трећини XVI. в. између 1504. и 1520. године. У то доба или мало пред тим постао је или састављен је и *прави летопис* српске господе (као *Сеченички* код Шафарика, около год. 1501., ако се у погледу године можемо ослонити на Шафарика), јер старији српски летописи из XIV. и XV. века, као Копорињски, Пећски, Студенички и Цетињски, могу се назвати само покушаји, чињени, да се састави *летопис* српске господе од Немање па све док је било те господе (најпре од Немање па до последњег Немањића, цара Уроша, после до кончине кнеза Лазара, и најпосле до последњих Деспотовића). Што дакле историјографи наши у XIV. и XV. веку нису били у стању учинити, т. ј. саставити летопис Немањића, то је учинио неко у почетку XVI. или на крају XV. века, то јест саставио је *прави летопис* и те прве српске господе.

Први они покушаји летописца српскога почињу са „Поиске въ кратцъ сложено вьстѣ“ и т. д.; засебни родослови почињу са: „въ крѣмена же она моуунтѣльска“; а *прави* летопис почиње са: „въ лѣто 6647.—1139. назва се немани господинь сръбљемь и царьствока лѣтъ 42.“ Но већ из овог почетка види се, шта и колико вреди тај прави летопис, састављен о Немањићима у почетку XVI. века. Но сада није питање: шта вреде ти познији летописи, већ се пита, шта вреди онај родослов, од којег имамо преписе из XVIII. века, или конкретније, шта вреди Пећски и Трношки (у Гл. V. и XXXII. штампани) родослов српске го-споде? Као што сам горе споменуо, Хилфердинг је тврдио, да *родослов тај садржи у себи много важних вѣсти, које не подлеже сумњи и које се не налазе у другим српским споменницима, који до нас дођоше*, а ја мислим, да у родослову том нема ни једне, ама ни једне клете вѣсти такове. Састављач тога родослова имао је пред собом: 1. Извод из Бранковићеве кронике и отуд су му године. 2. Читао је и знао је за историју Мавра Орбина у руском преводу, а превод тај штампан је г. 1722. 3. На једном месту упућује читаоца, „да изволитъ прои-книги въ Мажарскои лѣтописи“ (Гл. XXXII. 23.). 4. Знао је за житије св. Саве од Теодосија и Цам-бљаков живот Стефана Дечанскога; али за родослов Данилов није знао или је само у толико знао за животе Данилове и његових настављача, у колико је за њих гроф Бранковић знао. Но ни Бранкови-ћем ни Мавром Орбином, ни житијама ни лето-сима није се умео служити, као што треба, нити је свуда разумео своје изворе; једном речи, узимао је грађу с брда и с дола, комбиновао је по свом и написао је родослов из памети и како је упамтио, да је где читао или што је чуо казивати. Састављач тога родослова живио је у средини XVIII. века (1740.—1770.) и судећи из онога места, где прича о излијању мира из гроба св. Симеуна у Студеници (Гласник V. 34.; Гл. XXXII. 20.) рекао бих ја, да је он био калуђер Студенички а понајпре да је ро-дослов тај саставио Константин, пострижник и по-тоњи игуман и архимандрит Студенички, који је у *Пешти* преписивао Бранковићеву кронику, који је имао извод из те кронике и који је сам састављао краће родослове по тој кронизи; он је, рекао бих, и у Русији био и научио тамо, како треба писати историју. Но био састављач родослова тога ко му драго, свакако је то најопширнији, али *уједно и у сваковерним погрешкама најобилатији наш родо-слов*; и ја не могу ни данас да себи изјасним, како је г. Ф. Рачки у „Оцени старијих извора наше по-вести“ могао написати на стр. 155. ове речи: „Али

када до сада не имамо таква издања србских лето-писа, узет ћемо доле наведене летописе онакове, какови јесу с тим додатком, да је од свих Трнош-шки најобширнији и најподпунији, *те би се можебит код критичкога издања могао до г. 1526. ставити за темељ* уз повратак језика србске рецензије, по начелима, по којима је Миклошић израдио своје из-дање Несторова летописа рускога.“

Па кад је такав тај Трношки (а управо Сту-денички) родослов, откуд онда у њему „оно лепо, опширно и разложито приповедање о Косовској бит-ци“, којем се г. Јагић негда дивио и дивећи се питао: „Одакле њему толика врлина?“ Допуштам, да родословац наш из XVIII. века лепо и опширно прича о Косовској битци; нећу се препирати ни о том, да ли је приповедање то о Косовској битци баш тако *разложито*, већ само поричем то, „да пи-сицу бијаху при руци такови старији извори, о ко-јима ми данас ништа не знамо“, и сврх тога а од своје стране тврдим, да је састављач тога родо-слова повест о битци Косовској написао по *Орбину* и по *усленом народном казивању* о боју Косов-скоме.

Хилфердинг је у поменутом горе путопису свом приопштио две попевке или две рапсодије о боју Косовском, записане у Дубровнику 1758. г., па онда вели на стр. 264.: „Такова сербская эпопея о Ко-совскомъ побоицѣ. Она совершенно сходна по со-держанію съ разказами самихъ Косовскихъ жите-лей, которые, хотя не поютъ, какъ я сказала, пѣ-сенъ о Милошѣ и Лазарѣ, однако живо предста-вляютъ себѣ ихъ подвиги и ихъ кончину въ томже точно видѣ, какъ народный эпосъ; стало бытъ, и эпосъ и мѣстные разказы имѣютъ основаніемъ одно общее преданіе, установившееся въ сербскомъ на-родѣ. Преданіе это мы находимъ въ самомъ пол-номъ видѣ въ одной лѣтописи (извѣстной подъ име-немъ Трношкой) составленной въ концѣ XVIII. вѣ-ка, на основаніи древнѣйшихъ краткихъ извѣстій, но съ привнесеніемъ къ нимъ записа историческихъ указаній, хранившихся въ народной памяти.“ Саопштавајући даље „разказъ“ тај српског родословца изъ XVIII. века, мисли Хилфердинг, да „разказъ этомъ по своєї безъискусственной простотѣ и соедине-нію историческаго характера съ чисто эпическимъ, — можетъ бытъ прочтенъ съ удо-вольствіемъ.“ Но то је већ ствар густа, а други млађи Рус. Владимир Качановски, завршује потањи разбор свој тога родослова нашег из XVIII. века (у Славянском Сборнику, том III., стр. 215.) овако: „Въ заключеніе скажемъ, что краткія сербскія лѣто-писи имѣютъ больше вѣрности и должны бытъ пре-

www.yupочтены пространому разказу Троношкој лѣтописи: Троношкя лѣтопись передаетъ много частныхъ подробностей, но мы не можемъ отнестись к

нимъ всегда съ полнымъ довѣріемъ, ибо своею основою онѣ имѣють народное преданіе, уже обставленное въ многомъ признаками легенды.“

(Наставиће се.)

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

ПИШЕ ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

1.) У Rječniku jugoslavenskom у 5. свеску, што га обрадио г. П. Будмани, стоји на стр. 221.: *Dahijnski*. Г. П. Будмани пише *dahijnski*, а Ђ. Даничић пише у истом речнику, у оном делу, што га је он обрадио: *avliński*. Ђ. Даничић каже под овом речју: „prvo је —î— sažeto —iji— mjesto kojega pišu i ij.“ Али је сад питање, је ли добро, што се пише *avliński*, *dažijski*. Ја мислим, да није добро. Ову ствар сам ја већ додирнуо у 12. броју „Стражилова“. Ја сам тамо покушао да кажем, да Вук није имао право, што је писао у: *за Карађорђејна рата, за Пасманцијна времена, Карађорђејн, Пасманцијн*. Кад се на основу од *Карађорђеја*, која гласи *Карађорђеј*, дода наставак *ин*, онда добијамо *Карађорђејин*. Али се у оваковим речима *ији* радо слива, по што *ј* испадне, те онда добијамо *Карађорђеин*. Да *Карађорђеин* не треба писати *Карађорђејн* види се, кад се овај облик испореди са облицима, као: *сјајан*, ген. *сјајна*, *бујан*, ген. *бујна*, *гојан*, ген. *гојна*, *достојан*, ген. *достојна*. Кад би се могло изговарати *Карађорђејн*, онда би се могло изговарати и *сјајн*, *гојн*, *бујн*, *достојн* и не би требало оно *а* уметати у номинативу једнине. Али пошто се не може изговорити *сјајн*, *бујн*, *гојн*, *достојн*, то се онда не може изговорити ни *Карађорђејн*, него би морао облик *Карађорђејн* у номинативу једнине гласити *Карађорђејан*, кад би ономе *ј* било места у *Карађорђејн*, као и у *сјајан*, *бујан*, *гојан*, *достојан*. Што се тиче оваких облика у старом словенском језику, нека читалац види у 12. броју „Стражилова“, што сам тамо казао. Ваља дакле писати *Илин*, *Карађорђеин*, *Марин*, а не *Илијн*, *Карађорђејн*, *Маријн*. А кад ваља писати *Илин*, онда ваља писати ту исту реч тако исто и кад добије још и наставак *ски*, дакле *илински*, *дажински*, *делински*, *кадински*, *сиажински*, а не *илијнски*, *дажијнски*, *делијнски*, *кадијнски*, *сиажијнски*. А друго, вад би било места ономе *ј* у *дажијнски*, онда мислим, да се не би могло изговорити четир конзонанта једно до другога, него би се морало *а* уметнути између *ј* и *н* и морала би та реч гласити *дажијански*, као што и од *Брза Паланка* гласи придев *брзопаланачки*, а не *брзопаланки*, од *Конавље конавоски* (место *конаваоски*, а ово место *конаваљски*, где *љ* као да је *л* замењено вокалом *о* у облику *конаваоски*) а не *конављски*, од *Јајце ја-*

јачки, а не *јајчки*, од *земља земаљски*, а не *земљски*. За што је Даничић писао *авлински*, *сиажински*, *кадински*, ја не знам, али мислим, да их је писао из истих разлога, које и ја овде спомињем и са којих се не може писати *авлијнски*, *дажијнски*, *сиажијнски*. Ја мислим дакле, да је овако писање погрешно. Из свега овога могу лако увидити и они, који пишу *Илијџ*, *Пантелијџ*, да греше, што пишу тако, место *Илиџ*, *Пантелиџ* (*Илиј-иџ*—*Или-иџ*—*Илџ*; *Пантелиј-иџ*—*Пантели-иџ*—*Пантџ*).

2.) У Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika, што издаје југославенска академија а обрађује г. П. Будмани, у 6. свеску, на ст. 242. стоји под *Далмантија*: „samo u jednom primjeru iz 16. vijeka pisano ćirilskim slovima.“ Ја мислим, да је боље казати *џириловска слова* него *џирилска*. На речи, које значе имена људи, не додаје се непосредно наставак *ски*, да се добије придев с наставком *ски*, него се додаје прво наставак *ин* или *јџ* или *ов* на онда тек наставак *ски*, н. п. *Илински* (Илиј-ин-ски) *месец*, *Илинске врућине*, *Митровски* (Митр-ов-ски) *месец*, *Петровски пог*, *Петровска недеља*, *Петровско цвеће*, *ЂурђеВСки месец*, *ЂурђеВска киша*, *Ивањско цвеће*, *Никољски* (Никол-ј-ски) *мразови*, *Јовански мраз*, *Јованска мећава*. У оваким речима, које значе имена људска, додаје се прво наставак *ин* или *ов* или *јџ*, па онда *ски*, да се добије придев с наставком *ски*. Мени је познат само један придев, којему је додан наставак *ски* непосредно на именицу, која значи име људско, а то је придев *адамски* у *адамско колело*. Кад ово узмемо добро на ум, онда мислим, да ће бити боље *џириловска слова* него *џирилска*, и покојни Ђ. Даничић, ако је где ову реч употребио, онда је употребио *џириловски*, а не *џирилски*, само што у овај мах, кад ово пишем, не могу то потврдити, а није ми ни потребно, јер сам потпуно уверен, да је употребио облик *џириловски*, ако га је где употребио.

3.) Преда мном је књига: *Граматика српскога језика, за народне школе написао Симеун Коњевић*. Књига прва. *О гласовима и речима*. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоџића и друга. 1888. Ово је лепа књига, која је написана по методу чувених немачких књижевника у овој струци а на здравој граматичкој основи Ђ. Даничића и Јована Бошко-

вића. Из ове књиге ја видим, да је Симеун Коњевић озбиљан и вредан учитељ, који је и свој матерњи језик — може се рећи — врло добро проучио и ја морам само сажаљевати, да се с његовим библијским приповеткама онако десило, као што сам читао у „Јавору“. Ја ћу из ове књиге неколико речи споменути, које се криво употребљавају. Тако се на свакој скоро страни употребљава *учитељевица* у значењу *die Lehrerin*. Али *учитељевица* не значи *die Lehrerin*, него *жена учитељева* њихог *magistri*. Кад се наставак *ица* дода на посесиван придев, онда добијамо супстантив, који значи оно, што припада оном, што је казано придевом посесивним. Тако је реч *учитељевица* што и *учитељева*, само што је наставком *ица* супстантована, те значи њихог *magistri*; *ђаконовица* што и *ђаконова* (жена), само је наставком *ица* супстантована; *бегов-ица*—жена бегова; *дуждев-ица* њихог *ducis Veneti*; *банов-ица* њихог *bani*; *лаговљев-ица* њихог *portitoris*; *генералов-ица* жена генералова; *краљевица* значи управо њихог *regis*, ма да у Вукову речнику значи што и *regina*, *краљица*, у стиху: Ја ћу тебе *краљевицу*, где се реч *краљевица* помешала са речју *краљица* по аналогiji, због једнакога наставка *ица*. Дакле *учитељевица* не значи *die Lehrerin* него њихог *magistri*, а *Lehrerin* се српски каже *учитељица*. Кад се наставак *ица* дода на супстантив мушкога рода, онда значи таква именица, што јој и основа мушког рода значи, само пренесено на женски род. Тако *певачица* значи што и *певач*, само је пренесено на женски род наставком *ица*; *берачица* значи што и *берач*, само што је женскога рода; *шљарица* значи што и *шљар*, само што је женскога рода; *иогађачица* значи, што зна-

чи и *иогађач*, само што је женскога рода. Тако је и *краљица*, *царица*, *пророчица*, *исовачица*, *пријатељица*, па тако и *учитељица* значи што и *учитељ*, само што је женскога рода.

4.) У истој књизи долази реч *двери*, која је ушла из цркве у народ и која има облик руски, за то јој нема места у граматици српској. Кад би било потребе, да ту реч употребљавамо, онда би морала гласити у српском облику *двари*.

5.) Тако ваља у истој књизи *снужден* заменити речју *невесе*, јер *снужден* нема српскога облика и скројена је по руском. Па и *правозаступник* не ваља, као што сам већ више пута говорио у „Стражилову“ о оваким наказама, него баш кад хоћемо ту реч да употребимо, онда мислим, да би требало казати и писати: *правни заступник*. За што пак тако, нека читалац погледи у пређашње бројеве „Стражилова“. На послетку, да споменем још нешто из ове књиге. Тако у њој више пута долази: „Из прочитаног чланка читачког.“ Од речи *читанка* немамо придева, а није нам ни потребан, јер се може лепо казати и: „из прочитаног чланка у читанци.“ Овде је писац казао *читачког* у мислима, да се не огреша о генитив посесиван, кад је без додатка. Али немамо од свакога супстантива придев с наставком *ски*, као што и од *читанке* немамо придева с наставком *ски*, што нам није ни потребно. Код генитива је посесивног *главно*, да се увек претвара у придев, кад генитив посесиван значи лице и стоји без додатка. Осим тога има неколико придева с наставком *ски*, који долазе од именица, које значе животињу, место и време и које се ваља многим употребљавањем утубити.

КАМЕН МУДРОСТИ.

ИЗВЕО СТЕВАН МИЛОВАНОВ

(Наставак.)

3. Много су дакле приписивали камену мудрости; велика моћ притајена је у њему. Камен је успаван, пробуди га па да видиш чуда. Камен мудрости велико је нешто, зато га и није могао зготовити свако, ал ипак их је било, као што се сами хвале, доста, који су баш знали направити камен тај, само што је ишло врло тешко и с грдном муком.

Сваки, који је нашао камен мудрости, звао се адепт.

Прве алкемисте биле су у старом Египту; томе је доказ то, што је римски цар Дијоклецијан спалио године 296. после Христа све мисирске књиге, које су писале о томе, како се злато прави.

Доцније су алкемисте доказивали, е су научили,

како се злато прави, од самога бога Хермеса Трисмегиста. Ово је грчко име мисирског бога Тотa, а Тот је био бог писмености и научености. У четвртм столетју после Христа учило се чак у школи у Александрији, како се злато добија. Неки писац Демокрит написао је прву књигу о златотворству а после њега ређале се многе још.

Највећи алкемиста међу првима био је Арапин Абу-Муса Џафар ал-Софи, иначе се зове и Гебер. Он је живео у Севиљи крајем осмога и почетком деветог века и кажу, да је био Грк па је после примио ислам.

Из његових дела може се видети, да је у оно доба главно мишљење владало у кимији, како су ме-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тали сложена тела и како се дају мењати. Он је био, који је рекао, да су металима састојци меркур (жива) и сумпор и да се из метала може од ових саставних делова вадити, колико хоћемо, или им по вољи и додавати а тиме метал потпуно мењати.

У злату је, по Геберу и алкемистама, чиста жива и мало чистог црвеног сумпора; у сребру има опет чисте живе и чистог белог сумпора; у гвожђу је обојега у неком особитом стању, које је налик на земљу. Бакар добија златну боју, кад му се дода цинкова оксида, а у белу боју прелази, кад се помеша са арсеником — зато су у први мах држали, да се бакар тако преобразио у злато и у сребро.

Гебер је као кемичар доста унапредио кимију: металургијом се много бавио; пронашао је неке металне оксиде, сумпорну киселину умео је добијати из стипсе а салитарну из салитре; он је наградио царску водицу, многе соли је такође нашао. У опште има великих заслуга за кимију, поред свега тога, што је он ширио алкемију у Шпанији а она се одакле доцније и сама разишла по целој Европи и скоро по свима људским сталежима.

Прави прелаз алкемије на запад европски био је десетог и једанаестог века, кад су Арапи и Маври увелико већ били у Шпанији. Од њих је примио запад сву науку па и алкемију и примио ју је баш онако, како су и Арапи знали, ал се страст за златом брзо подигла у Европи а тиме процветала и алкемија.

Како су у оно доба ретке биле школе и тешко се у школу ишло, то је тек погдекоји човек наученак био, ал тај је онда знао скоро све науке: био је и богослов и философ. Једно исто име читамо да је радило у више струка, отуд и имамо и међу алкемистама и богослова и философа и у опште уче-

них људи, ал наилазимо и на сасвим непозната имена, која су забележена у алкемији.

Врло многи превртали су и изучавали старе списе из кемеје; тражили су по њима ма и труни само какве о златотворству и о камену мудрости. И најмање ситнице биле су за њих важне. Но све то не поможе.

Алкемичара беше у 15. веку врло много; све листом одало се алкемији, сви редом хтедоше на лак начин стећи великих новаца.

Многи су терали занат више као варалице и пробисвети, него зато, што су мислили, да је доиста све онако, како говоре и творе. Тако су лаким трудом долазили до имања а варали неуке људе.

Славни сколастичари Алберт Велики и Рогер Бакон веровали су у камен мудрости и били су алкемичари поред остале научености своје. Алберт Велики пао је био већ у сумњу, да је врач и вилонџак, а све због тога, што је врло много знао из кемеје и физике и што се бавио алкемијом.

Међу алкемисте од вредности долази и знатни лекар Виланова, који је написао преко двадесет списа о алкемији. Најславнији алкемичар тринаестог и четрнаестог века био је Рајмунд Лалус, који је, као што веле, издао пет стотина списа, а сви говоре о алкемији. За њега се приповеда, да је једном приликом пред енглеским краљем Едвардом I. направио од живе комад злата, који је вредно на по милијона форината.

У петнаестом веку први алкемичар беше бенедиктинац Василије Валентин, који се особито бавио кемејом. Писао је врло много, а у списима му се бори право и истинито испитивање са доста великом, да рекнемо, лудоријом, и на послетку надвлада увек вера у камен мудрости; међутим његови списи пуни су кемејскога знања, тако, да се с њиме не може упоредити ниједан кемичар његових дана.

(Наставиће се.)

К О В Ч Е Ж И Њ

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) У прошли уторак 17. о. м. прешла је пети пут овде преко позорнице „Адријена Лекуврера“ Француза Скриба и Легувеа, а у четвртак 19. о. м. гледали смо као новину лакрдију Француза Лабиша под насловом „Перишово пут“. Кад већ кажемо, да је лакрдија, то се већ разуме, да је без икакве унутрашње вредности. Једина јој је хасна на нашој српској позорници то, што даје Добриновићу обилне прилике, да у пуној светлости прикаже свој еминентни комичарски дар. — У Суботу, на Ваведеније, поновљена је била у красном преводу М. П. Шапчавина позоришна игра Еркмана-Ша-

тријана „Завађена браћа“, која је пролетос са врло лепим успехом први пут била приказана. Без поговора је и овога пута уз одличне репрезентанте главних лица, уз Миљковића, Лукића, М. Димитријевића, Л. Хаџићеву и Милојевића доказала, да јој је животна снага за позорницу јака и трајна. М. Димитријевић је као Ђорђе Рапцау после дуже болести први пут ступио на позорницу, те промишљеном својом и нарочито природном игром обрадовао гледаоце, који су пријатељи правој, солидној уметности. — У недељу је био на реду Мите Поповића „Стеван, последњи краљ босански“ са дичним нашим Ружићем у насловној улози.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Драгутин С. Милутиновић, професор у великој школи у Београду, разаслао је овај позив: „Исполинско дело ослобођења Србије, које је почетком нашег столећа извршио један челичан нараштај, заданут светим одушевљењем за идеале човечанства, — неоспорно је најсветлије, а у последицама и најважније у целом историјском животу српског народа. Њиме је српски народ доказао, с коликим фондом животне силе располаже чак и после вишестолетног туђег господарства, које му је и поред свију напора ипак није могло саломити. Нема сумње, да је онаквим делом од епохалне важности по препорођај Српства, извршеним у најтежим приликама, — онај гигантски нараштај задужио неоткупно свеколико своје потомство до потоњег колена. Њему дакле с правом припада и наша истинска захвалност за његов свестан и родољубив рад. Један сатрудник оног великог доба био је ваљада од првих, који је, следећи осећају најдубље благодарности, — одао достојну пошту неумрлим делима свога исполинског нараштаја. На далеко чујним гласом пламеног песника, — он је говорио поколењима о бесмртним делима синова Шумадије, описав их тачношћу истинољубивог историка. То је био Сима Милутиновић Сарајлија (1791—1847). Као права типска појава са оштро израженом карактеристиком оног узручаног доба, које је изискивало само дужно пожртвовање онуда и од свакога, — он је од своје 18. године почео водити тако буран живот, пун наглих промена, како једва који од његових савременика. Скромна канцеларија Правитељствујућег Савета, мирна предаваоница велике школе, четни логори, војводеки чадори, владичанске канцеларије, бојно дубљанско поље, подунавско разбојиште, господарски коваци, тихи простори цетињског и острошког манастира, узрујане катуњске клисуре, умрене жупе шумадијске, — били су поље, на коме је радио Милутиновић са једнаким одушевљењем, а веран својој девизи: Себ' прегорев највише се може. Разни положаји, које је Милутиновић заузимао за пуних 39 година у служби српских интереса по Србији и Црној Гори, дали су му ретку прилику или сам да посвршава веома важне послове, или да ток таквих послова из непосредне близине посматра, или најпосле да се о развоју њиховом из прве руке извести. Овове су јачачио много припомога још и безбројна познанства, па и интимни одношаји са најважнијим личностима, са којима је Милутиновић имао саобраћаја у својој административној, просветној, војној и политичкој служби. Зато је он и могао онолико видети, чути, знати па и урадити. Већи део свега тога Милутиновић није поверио своје памћењу, него је и написао. Његови разни списи, ма како се иначе по облику чинили, сачували су још и до данас са своје садржине неоспорну вредност за Српство. Списи Милутиновићеве, који су печатани по Лајпцигу, Будиму, Цетињу и Београду било засебно, било по часописима, постали су праве књижевне реткости. Да бих подмирио једну потребу српске књижевности, а и да бих дао прилику нашем нараштају, да се упозна са великим делима својих предака, — ја, као једини законити наследник Милутиновићев, отпочињем препечатавати скупљене списе његове. Међу већ печатаним списима биће још и непечатаних. Целој збирци биће додата, осим нужних комен-

тара и регистара, и једна опширна биографија Милутиновићева са нових гледишта. Њу ће по још неупотребљеним изворима један од најпознатијих наших литерарно-историка написати. Цело ово литерарно предузеће извршићу савремено и уз савет признатих српских писаца.“ — Овом гласу ће се за цело обрадовати сви пријатељи српске књиге. Крајње је време, да се једаред нашао когод, да изда и дела тога најјенијалијег песника песн. периоде пре Бранка. Само бисмо упозорили и на то, да се јави што пре и цена и програм, по ком ће се дела та издати.

— Управни одбор уједињене омладине у Србији јавља, да је наумио да покрене нов часопис за науку, књижевност и друштвени живот. Лист ће се звати „Омладина“ а доносиће 1. расправе, које ће озбиљно претресати спољне догађаје и прилике, које могу бити од повољна или неповољна утицаја по наш народни и економски живот; 2. чланке, који ће редовно пратити сваки покрет, сваку важнију појаву Српства ван Србије; 3. расправе (студије, чланке, мемоаре) у којима ће се претресати са највећом објективношћу и са што већом ерудицијом јавни живот Србије и српских покрајина указујући све мане и недостатке његове и износићи пут, којим га ваља окренути, па да Српство ојача, очврене и одговори своје задатку; 4. расправе, које ће пратити сувремене покрете и резултате наука најважнијих по нас; 5. песме, које гаје врлине и покрећу на племенити рад и усавршавање; 6. белетристичке списе домаће и стране; 7. критички преглед књижевних новина код нас и на страни; 8. редовни месечни преглед — домаћи и спољни; 9. радове, у којима ће се поклањати нарочита пажња положају радника и сељака; и 10. у опште све радове, који би унутрашњом вредношћу својом били добит за књижевност српску. „Омладина“ ће излазити два пут месечно: сваког 15-ог и 30-ог у месецу на три штампана табака велике осмине у повезу. Први број изаћи ће 30-ог новембра т. г. Цена је на годину за све српске земље 12 динара. Преплату ваља слати на друштвеног благајника госп. Ник. П. Михајловића, трговца у Београду код краљ. пиваре, а писма и рукописе на уредништво „Омладине“ на вел. пијаци.

— С. М. Протић превео је сувремену приповетку из руског живота, од Б. Р. В.: „Ко је крив?...“ У њој је, као што преводилац вели, нацртан најновији покрет руске омладине. Преводилац налази, да је потребно, да се што боље познајемо с приликама руског народа, који је, вели, у многим особинама сличан животу нашег народа. И ми идемо за тим, да се што боље познамо с друштвеним и културним приликама словенских браћеских нам народа. Па е тога препоручујемо и овај превод, тим пре, што преводилац, као што сам вели, није радио на своју руку, него у договору с многим пријатељима. Намеравајући да даде у штампу, позива на претплату. Књига ће изнети 9—10 штампаних табака средње осмине, а стоји 1 динар. Скупљачи добиће на сваки 10 књига по једну на дар. Претплату ваља слати господину Стојану М. Протићу, сараднику „Одјека“, у Београд (Кастриотова улица, бр. 10.)

— У „Виделу“ (бр. 176.—178.) превео је Св. М. Јакшић приповетку познатог америчког писца Брета Харта: „Епизода из живота једнога коцкара“.

САДРЖАЈ: Све сам знаш! Приповетка из сеоског живота. Написао Илија И. Вукићевић. — † Стевану Милосављевићу свршеном правнику. Песма Лазе Секулића. — На смрт. (Наставак.) — Покајевица. (Булаји.) Превео Благоје Бранчић. — Буря у заветрини. (Свршетак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Бранич српског језика. — Камен мудрости. (Наставак.) — Ковчежић. Позориште и уметност. — Књижевне белешке.